

КОНЦЕПЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ У ФОРМУВАННІ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

В. П. Рибачук, аспірант

Науковий керівник – д.т.н., проф. Шебанін В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розкрито теоретико-методичні положення еволюції концепції інноваційної моделі у формуванні теорії і практики економічних систем, зокрема, що стосується сутності й функціональних ознак інноваційних процесів, інновацій, інноваційної моделі та їх імплементації в загальнонаукову теорію розвитку суспільних формацій на засадах інноваційності. Висвітлено місце інноваційної моделі в організаційно-економічних механізмах господарювання як системи управління результатів науково-технічного прогресу на рівні окремих глобальних регіональних сукупностей країн-лідерів.

Ключові слова: інноваційна модель, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інновації, економічна система.

Постановка проблеми. Сучасне й минуле в оцінках еволюції суспільних формацій на рівні зокрема господарських систем, так чи інакше позиціонується у контексті інноваційного розвитку. Людство пройшло довготривалий шлях розвитку, а добробут конкретної людини, підприємства, галузі, території, регіону і, як наслідок – держави напряму залежить від інноваційної моделі, сконструйованої інтелектом. Це не аксіома, а об'єктивна реальність, яка супроводжує учасників господарського процесу в усіх сегментах його розвитку, тому вважаємо постановку питання у ракурсі висвітлення історичності позиціонування концепцій інноваційної моделі – ключем до розуміння ролі інновацій у функціонуванні економічних систем, постійним злободенним завданням, вирішення якого завжди на часі.

Мета статті – висвітлення ролі та місця концепції інноваційної моделі у формуванні теорії і практики розвитку економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідницькі пріоритети у висвітленні піднятої проблеми не є чимось новим, адже економічна теорія й дослідження науковців акумулюють

у собі широке коло підходів до визначення ролі і місця інноваційної моделі в економічній теорії та практиці господарювання. Перші ідентифіковані у заданому аспекті науково і практично обґрунтовані ідеї з'явилися ще за часів древньогрецьких та древньоримських філософських трактатів – концепцій розвитку організованих економічних систем, адже філософія – це мати всіх наук, у тому числі економічної. Проте реально визнане споглядання на сутність і функції інновацій, а значить й інноваційної моделі, запропонували «батьки» теорії підприємництва Р. Кантільон та Й. Шумпетер [1, 6], а також науковці-першопрохідці в царині економічних досліджень, такі як: Д. Рікардо [2], А. Сміт [3], М. Туган-Барановський [4], М. Кондратьєв [5], Б. Санто [10] та інші. Саме їхня позиція про те, що підприємець – це головний інноватор, постала базисом у розбудові теорії інноваційних моделей суспільно-економічного розвитку, а інновації визнано визначальним чинником продуктивності. Надалі сформувалася значною мірою стала за інституційно-організаційним оформленням система наукових поглядів на інноваційну модель, яка постійно удосконалюється в силу імплементації потреб людства у науково-практичну дійсність. Наукові трактати, концепції щодо інноваційної моделі, системно вбудовані в економічну теорію, ми ж спробуємо їх систематизувати у історико-еволюційному контексті.

Виклад основного матеріалу. Оцінюючи минуле і сучасність концепції інноваційної моделі у формуванні теорії економічних систем, вважаємо за необхідне визначитися щодо її змістовних позицій. Разом з цим зазначимо, інноваційна модель – це не аксіома, а об'єктивна вимога науки й практики, базис для руху вперед, підвищення продуктивності, зростання добробуту і як результат – забезпечення сталості. З цього приводу наука гласить, що усе нове, сприйняте й використовуване на практиці, забезпечує людство від деградації, надаючи можливості ефективного використання ресурсів на благо сучасних поколінь, надаючи перспективу майбутнього для наступників. Саме таким є наше бачення рольових характеристик концепції інноваційної моделі, яке підтверджується спогляданнями науковців-імплеметаторів теорії інновацій.

Відомо, що інновації є запорукою технічного прогресу і зростання продуктивності виробничих систем, які зокрема інституціоналізуються в ринок через підприємництво. На кожному етапі їх розвитку формується певна інноваційна модель, базисом для якої постає рівень розвитку науки й техніки. Про це говорить наука й дану наукову позицію підтверджує практика.

Зокрема, Д. Рікардо [2] вказував на таку об'єктивну реальність в інноваційному розвитку, як прямий його зв'язок зі створенням нових технічних засобів виробництва; Адам Сміт [3] надавав перевагу економічним інноваціям як запоруці розбудови ефективного ринку; М. Туган-Барановський [4] наголошував на тому, що безпосередньо-актуальний вплив на розвиток економіки здійснює науково-технічний прогрес, з чим не можна не погодитися, тому ми закономірно імплементуємо дані ідеї і висновки у фундамент власного авторського бачення місця концепції інноваційної моделі у розвитку економічних систем.

Проте першим з науковців, хто конкретизував системне бачення сутності і функціональних ознак інновацій, був Й. Шумпетер [1, 6], розуміючи під інновацією зміни з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації у промисловості, а ці зміни, на його думку, з чим ми безумовно погоджуємося, зумовляють кількісні зміни продукту, забезпечуючи таким чином якісні зміни продуктивності праці, а також динаміки підприємницького процесу в аспекті зростання конкурентоспроможності підприємницького товару [1, 6]. Існує також думка, що інновація – це процес, в якому матеріалізується час – фактор якісного переходу системи з одного стану до іншого [7].

Концептуальні моделі інноваційного процесу, який з функціональної точки зору позиціонується нами як інноваційна модель, вбудовані в еволюційний контекст теорії економічних систем у вигляді: *класичної теорії інновацій* (Й. Шумпетер, В. Зомбарт); *теорії довгих хвиль* (М. Кондратьєв); *неокласичної теорії інновацій* (Г. Менш, М. Калецкі); *теорії прискорення*

(П. Друкер, Б. Твісс); *соціально-психологічної теорії* (Х. Барнет, Е. Денісон). З погляду на змістовні характеристики наукових позицій згаданих наукових шкіл, можна погодитися з думкою вітчизняних науковців про те, що «інновації виникають в результаті появи нових знань і їхнього втілення в інноваційний продукт, інновація також комплексний соціокультурний процес формування інституцій якісно нового механізму задоволення потреб соціуму» [8], що, у свою чергу, дає підстави для висновку про «глибинне» значення концепції інноваційної моделі у формуванні теорії економічних систем, зокрема її упровадження у практичну інноваційну дійсність.

На практиці сьогодення інноваційна модель упроваджена у формі відповідного організаційно-економічного механізму, який дає можливість державі і господарським структурам самоорганізовуватися, а також об'єднувати усі можливі ресурси та інтелект для створення зрозумілого для усіх учасників ринкового обміну підходу до забезпечення всезагального науково-технічного прогресу. Тобто, інноваційна модель – це певний організаційно-економічний механізм забезпечення зв'язку науки із практикою підприємницької діяльності й такий висновок дає підстави наголошувати на винятковому позиціонуванні концепції інноваційної моделі у формуванні теорії і практики розвитку економічних систем. Також з практики відомі кілька моделей інноваційного розвитку економіки, які розрізняються за територіальним принципом глобального масштабу (табл.).

Кожна з цих інноваційних моделей (див. табл.) позиціонується як особлива інституційна система, в межах якої ідентифікуються можливі та наявні характеристики певної країни за територіальним, галузевим принципом, а також за сферою спеціалізації. Таким чином, можна стверджувати, що виокремлення концепції інноваційної моделі у формуванні теорії і практики розвитку економічних систем дає нам вагомий підстави стверджувати, що вона посіла чільне місце в дослідженнях науковців та продовжує розвиватися, а практичне її значення є неогічним.

Моделі інноваційного розвитку економіки*

Назва	Інституційно-економічні характеристики функціонування	Територіальні ознаки поширення
<i>Модель повного інноваційного циклу</i>	<i>Включає:</i> фундаментальну і прикладну науку, дослідження й розробки, виробництво дослідного зразка і масове виробництво, а також структури експертизи, фінансування і відтворення кадрів	Країни євроатлантичного регіону
<i>Модель освоєння досягнень нових технологічних укладів</i>	<i>Включає:</i> освоєння досягнень нових технологічних укладів, через генерування інноваційних ідей на всіх етапах інноваційного циклу, а їхні проміжні та кінцеві результати, одержувані на всіх етапах, можуть реалізуватися на ринку, забезпечує залучення науково-інноваційних фахівців високої кваліфікації на всіх етапах інноваційного процесу	США і країни ЄС
<i>Модель пріоритетного генерування перспективних напрямів науково-інноваційної діяльності</i>	<i>Включає:</i> генерування інновацій за вибором національних пріоритетів і напрямів науково-технічного прогресу, за активної державної підтримки нагромадження знань, накопичення інтелектуального капіталу, стимулювання приватно-державних інвестицій тощо	Японія, Південна Корея, Гонг-Конг, Китай

*Систематизовано на основі вивчення літературних джерел

Насамкінець зазначимо, що в науці з приводу рольових характеристик інновацій, як базисного чинника усвідомлення місця концепції інноваційної моделі у формуванні теорії економічних систем, значиться таке словосполучення як «ступінь технічного динамізму економіки», запропоноване Колдором. Цей ступінь окреслює рівень динамічності функціонування системи «наука – виробництво», у якій відбувається процес створення–упровадження інновацій з виходом на відповідну інноваційну модель. У даному механізмі задіяні усі суспільні інститути – наука, підприємництво, держава, які відповідним чином детермінують якість продуктивних сил і виробничих відносин, вбудованих через свої «функціональні обов'язки» у ринковий механізм. Інноваційна модель – це «спеціалізована» інституційна система, в межах та за рахунок якої упорядковуються відносини з приводу виробництва суспільного продукту за найменш можливих на певному етапі витрат. Дослідження місця і ролі концепції інноваційної моделі у наукових трактатах

дослідників, а також функціональних характеристик інновацій показали, що інноваційна модель по-суті є: баченням оцінки критеріальних характеристик «якості» розвитку науково-технічного прогресу суспільних формацій; рівнем прояву підприємницької та інноваційної активності економічних агентів; організаційно-економічним механізмом стимулювання науково-технічного прогресу; модератором державної політики інноваційного розвитку та підприємницької діяльності.

Висновки. Зазначене дає нам підстави стверджувати про неоціненність і вельми вагому значимість конкретно-спрямованих й дотичних до піднятої проблеми дослідницьких напрацювань, які дають можливість сучасникам інституціоналізувати моделі інноваційного розвитку. Концепція інноваційної моделі не є чимось сталим, вона еволюціонує разом з наукою та суспільством, упорядковуючи минулі дослідження і торуючи дорогу до майбутніх інновацій, враховуючи можливості, а також реалії, об'єктивні потреби, технологічні прориви.

Таким чином, відомі різні позиції щодо визначення сутнісно-рольових характеристик інновацій, інноваційного розвитку, інноваційної моделі та інших категорійно-понятійних дефініцій, які еволюціонували разом із суспільством і суб'єктами господарської діяльності. Таким чином, еволюціонуючи, теорія інновацій сформувала систему понять, які вписуються у відповідні ідентифікаційні ознаки інноваційної моделі та є наслідком здійснення відповідних інноваційних практик.

Список використаних джерел:

1. Schumpeter Y. A. Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung / Y. A. Schumpeter. — Berlin (West), 1952 (Erste Auflage-1911).
2. Ricardo David (1830). Principles of Political economy and Taxation / Ricardo David, 1971. — London : Penguin Books.
3. Смит А. Теория нравственных чувств / А. Смит. — М. : Республика, 1997. — 351 с.
4. Туган-Барановский М. И. Промышленные кризисы / Репр. Издание 1900. — К. : Наук. думка, 1996.
5. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения : Избранные труды / Н. Д. Кондратьев. — М. : Экономика, 2002. — 767 с.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер. — М. : Прогресс, 1982. — 456 с.

7. Бекетов Н. В. Инновационное развитие экономики Республики Саха (Якутия) : доклад [Электронный ресурс] / Н. В. Бекетов. — Режим доступа : <http://www.ecsosman.edu.ru>.
8. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України : проблеми та перспективи / [Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін.]. — К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. — 514 с.
9. Блауг, Марк. Економічна теорія в ретроспективі / Блауг, Марк; пер. з англ. І. Дзюб. — К. : Основи, 2001. — 670 с.
10. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто. — М. : Прогресс, 1990. — С. 166.
11. Богданов А. Основные элементы исторического взгляда на природу / А. Богданов. — СПб. : [б. и.], 1899. — 158 с.

V. P. Rybachuk. Conception of innovative model in formation of theory and practice of development of economic systems.

В статье раскрыты теоретико-методические положения эволюции концепции инновационной модели в формировании теории и практики экономических систем, в частности, в отношении сути и функциональных признаков инновационных процессов, инноваций, инновационной модели и их имплементации в общенаучную теорию развития общественных формаций на инновационных основах. Освещено место инновационной модели в организационно-экономических механизмах хозяйствования как системы внедрения результатов научно-технического прогресса на уровне отдельных глобальных региональных сообществ стран-лидеров.

V. Ribachuk. Conception of Innovative Model in Formation of Theory and Practice of the Development of Economic Systems.

In article the theoretical and methodical provisions for evolution of innovative model's concept in formation of the theory and practice of economic systems, in particular, concerning an essence and functional signs of innovative processes, innovations, innovative model and their implementation in the general scientific theory of public formations' development on innovative bases are disclosed. The place of innovative model in organizational and economic mechanisms of managing as systems of introduction of results of scientific and technical progress at the level of separate global regional communities of the leading countries is shown.